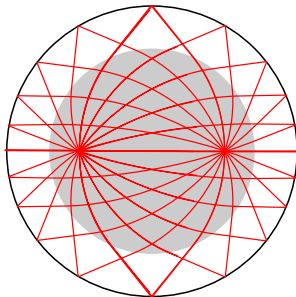
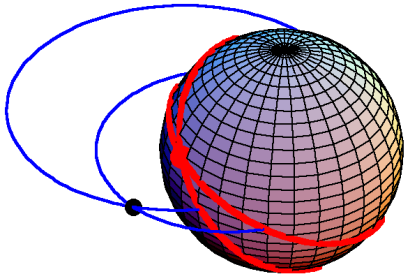

Maxwellovo rybí oko a další dokonalé čočky

Tomáš Tyc

- Co je dokonalá čočka?
- Obecné teorémy
- Maxwelllovo rybí oko
- Další dokonalé čočky
- Jeden článek
- Aaron Danner a Ulf Leonhardt
- Závěr

Co je dokonalá čočka?

[Born, Wolf, Principles of Optics]:

„An optical system which images stigmatically a three-dimensional domain is often called an *absolute instrument*“

Běžné čočky dokážou dokonale zobrazit maximálně jednu rovinu nebo jinou dvourozměrnou oblast prostoru

I objektiv fotoaparátu s korigovanými vadami zobrazuje trojrozměrnou oblast jen nedokonale

Dokonalé zobrazování může být velmi zajímavé a užitečné

Několik pojmů:

- Optická dráha $s = \int n dl$
- Předmětový a obrazový prostor
- Sdružené body

Obecné teorémy

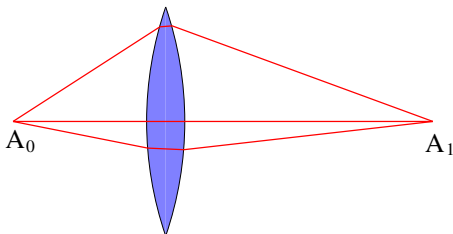
Pro dokonalé zobrazování platí několik teorémů, které omezují volnost, kterou bychom rádi měli

Obecné teorémy

Pro dokonalé zobrazování platí několik teorémů, které omezují volnost, kterou bychom rádi měli

Princip stejné optické dráhy

Optická dráha mezi bodem A_0 v předmětovém prostoru a jeho obrazem A_1 je stejná pro všechny paprsky z A_0 do A_1

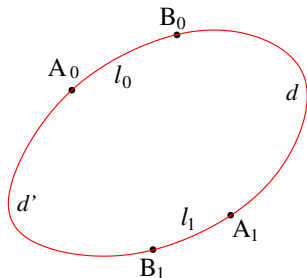

Důvod – Fermatův princip, optická dráha musí být pro všechny dráhy současně stacionární

Teorém (Maxwell 1858, Beuns 1895, Klein 1901)

Optická délka libovolné křivky v předmětovém prostoru je rovna optické délce jejího obrazu.

Jednoduchý důkaz ve speciální situaci:

$$[A_0A_1]_- = [A_0A_1]_+, \quad [B_0B_1]_- = [B_0B_1]_+$$

neboli

$$l_0 + d = d' + l_1 \quad d + l_1 = l_0 + d'$$

Odečtením rovnic dostaneme $l_0 = l_1$, QED.

Zobrazme absolutním přístrojem velmi malý trojúhelník. Strany obrazu budou mít stejné vzájemné poměry jako strany vzoru, proto budou stejné i úhly.

Zobrazení absolutním přístrojem je konformní!

Jaká jsou konformní zobrazení v trojrozměrném prostoru?

Liouvilův teorém

Konformní zobrazení v prostoru dimenze 3 a více se skládá z homotetické transformace, izometrické transformace a kulové inverze

Řečeno jednoduše: stavební kameny 3D konformního zobrazení jsou inverze, posunutí, rotace a škálování

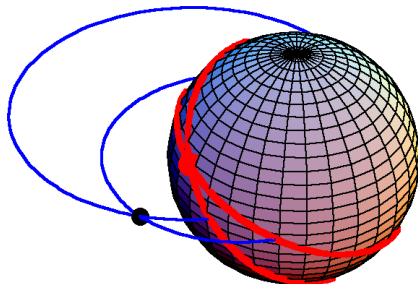
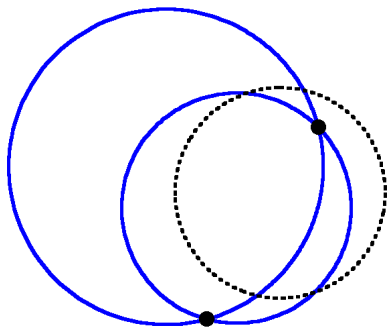
Maxwellovo rybí oko (1854)

Index lomu

$$n = \frac{2}{1 + r^2/a^2}$$

Paprsky tvoří kružnice

Poloha obrazu – inverze ve sféře

Konstantní index lomu

Může být index lomu v obou oblastech konstantní?

Ano! Zobrazení je pak geometrická podobnost!

Pro $n_0 = n_1$ jsou předmět a jeho obraz shodné

[Born, Wolf, Principles of Optics]:

„Perfect imaging between two homogeneous spaces with equal refractive indices is always trivial in the sense it produces an image which is congruent with the object. **A plane mirror (or a combination of plane mirrors) is the only known instrument which produces such imaging.**“

Otázka

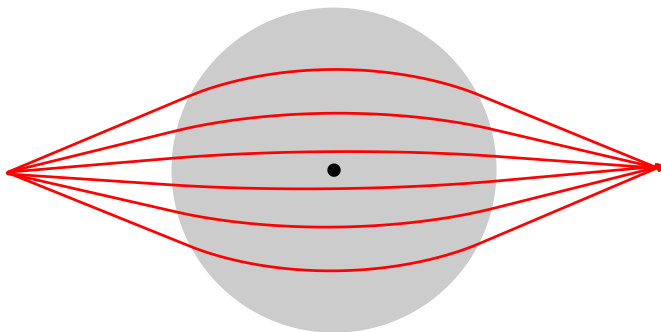
Existují snad i jiné absolutní instrumenty kromě rovinných zrcadel?

Další dokonalé čočky

Na přelomu červen/červenec během konference v Singapuru – bohatá inspirace

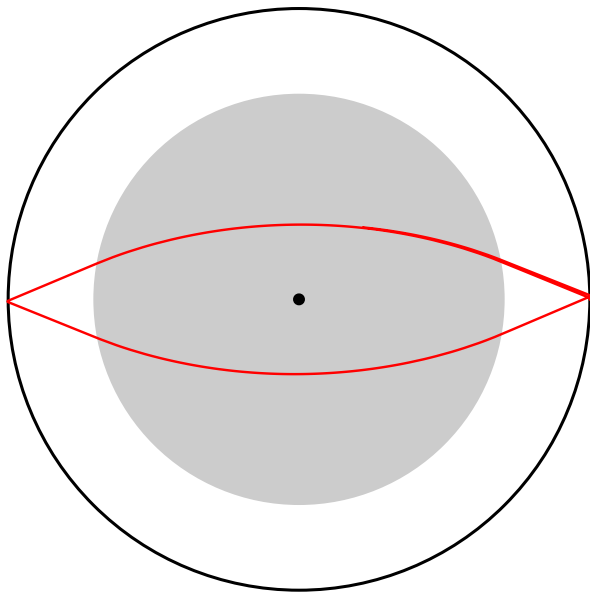
Souvislost s úvahami o tzv. fokusujících potenciálech, kterými jsme se zabývali během výzkumu neviditelnosti

Existuje sféricky symetrické rozložení indexu lomu, pro které se dokonale zobrazují body v dané vzdálenosti od centra
[Demkov, Ostrovskij, Berezina, ŽETF 60, 1604 (1971)]

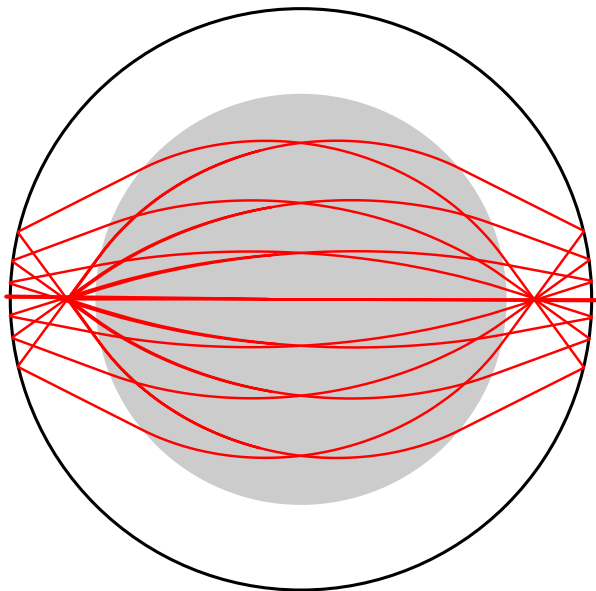

Index lomu lze najít řešením tzv. inverzního problému z teorie rozptylu v mechanice (velmi blízké tomografii)

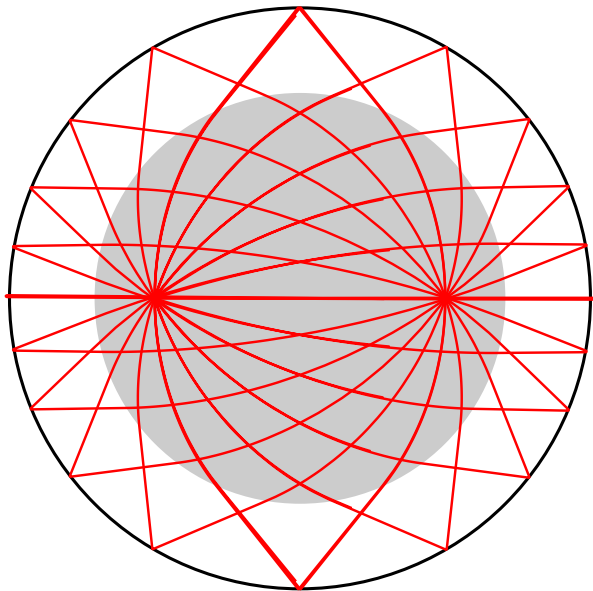
Zkusme přidat zrcadlo:

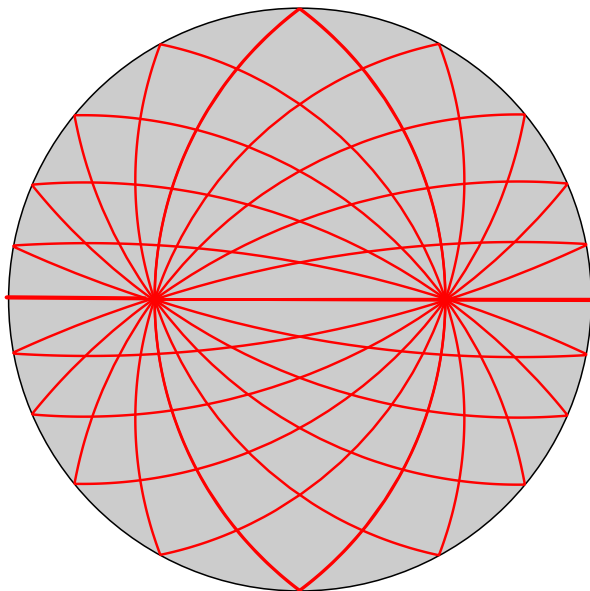
Zkusme přidat zrcadlo:

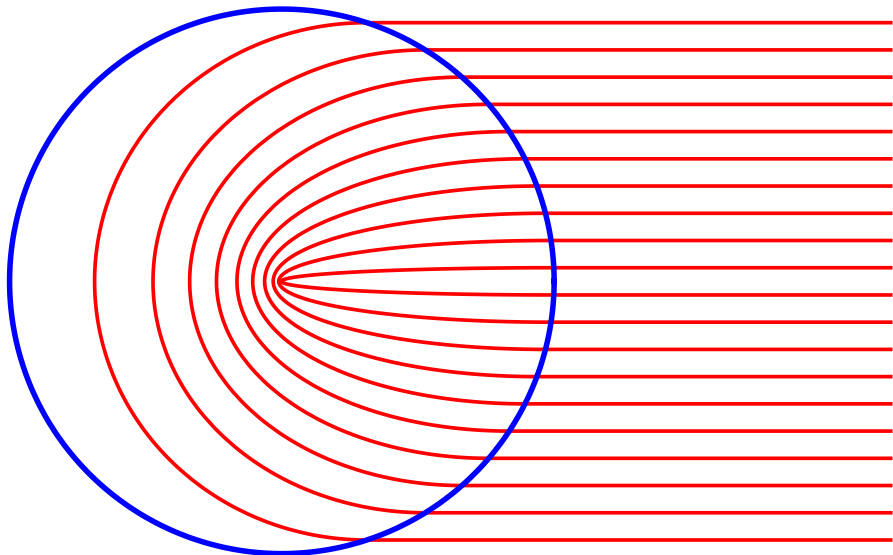
Zkusme přidat zrcadlo:

Zmenšením vzduchové mezery na nulu dostaneme Maxwellovo rybí oko zkombinované se zrcadlem!

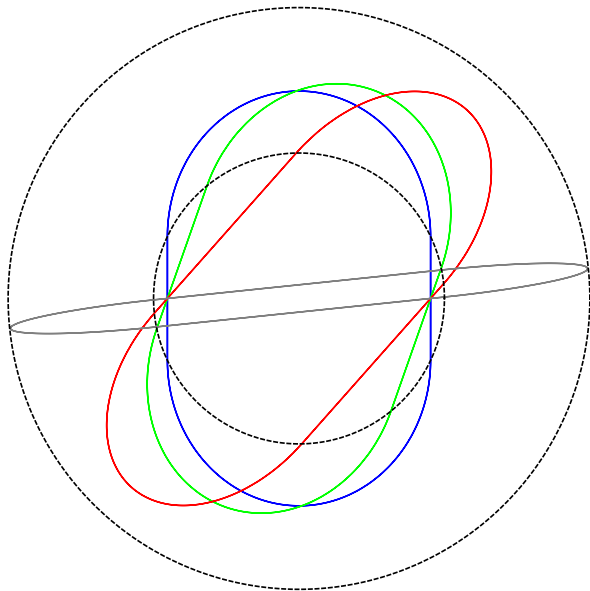

Eatonova čočka: $n(r) = \sqrt{2 - a/r}$ pro $r \leq a$, jinak 1

Inverzní Eatonova čočka: $n(r) = \sqrt{2 - a/r}$ pro $r \geq a$, jinak 1

Aktualizace (nikoli oprava) Principles of Optics

Vidíme, že absolutních instrumentů je celá řada; nejen rovinné zrcadlo!

Bude nutné přepsat odstavec v *Principles of Optics*!

Chystali jsme pěkný článek, leč. . .

Aktualizace (nikoli oprava) Principles of Optics

Vidíme, že absolutních instrumentů je celá řada; nejen rovinné zrcadlo!

Bude nutné přepsat odstavec v *Principles of Optics*!

Chystali jsme pěkný článek, leč...

... našli jsme jiný pěkný článek:

[J. C. Miňano, "Perfect imaging in a homogeneous three-dimensional region", *Optics Express* 14, 9627 (1996)]

Principles of Optics bude třeba přepsat kvůli objevu prof. Miňana, nikoli našeho

J. C. Miňano má jiný, pozoruhodný postřeh: jsou-li trajektorie paprsku uzavřené, pak budou uzavřené i v impulzovém prostoru

Prof. Miňano je bezpochyby zajímavý pán, bude dobré se s ním setkat

Nicméně: je velmi zajímavé a prakticky užitečné se dokonalými čočkami zabývat

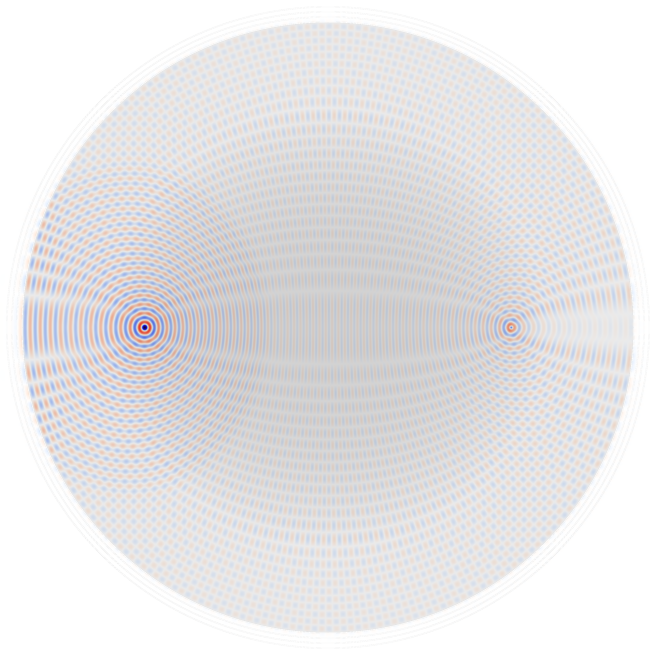
Spolupráce: Aaron Danner (National University of Singapore) a Ulf Leonhardt (St Andrews)

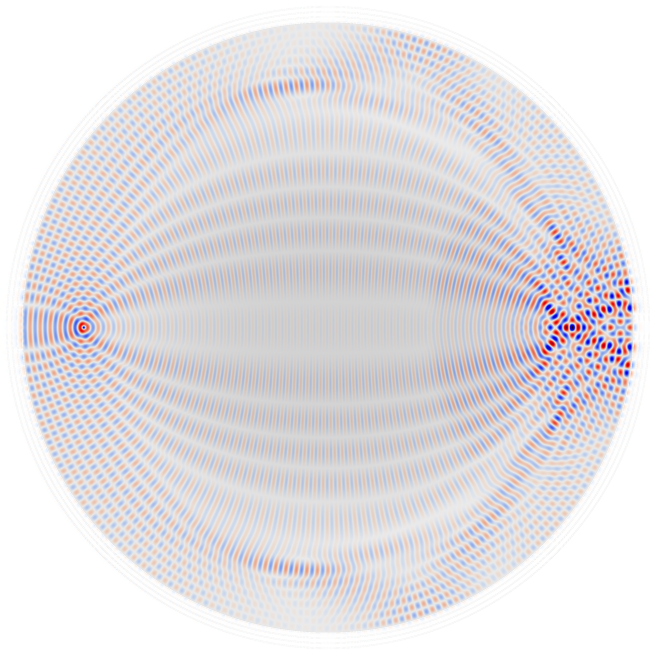
Aaron Danner – Američan, již řadu let pracuje v Singapuru, dělá fotorealistické obrazy (ray tracing)

Ulf Leonhardt – kromě úžasné fyzikální intuice dokáže řešit velmi obtížné matematické problémy (např. výpočet Casimirovy síly mezi vzájemně se pohybujícími dielektriky)

Další Ulfův pozoruhodný výsledek –
[Ulf Leonhardt, “Perfect imaging without negative refraction”, New Journal of Physics 11, 093040 (2009)]

Na základě těchto výsledků jsme podali patentovou přihlášku, PATENT APPLICATION NUMBER 0916727.1, na dokonalé zobrazování s $n > 0$ (St Andrews 40%, MU 30%, Cornell U. 30%)

- Absolutní optické instrumenty – nejen ona rovinná zrcadla
- I v tak dlouho rozvinuté oblasti fyziky, jako je geometrická optika, se dodnes objevují nové věci
- Souvisí se zajímavými oblastmi matematiky – řešení inverzních problémů a integrálních rovnic
- Rozlišení Maxwellova rybího oka a snad i dalších instrumentů – řádově menší než vlnová délka $\Rightarrow$ možná nedozírné praktické aplikace
- Dokonalé zobrazení je možné i bez záporného indexu lomu
- Domnívám se, že zde je ještě mnoho k objevování
- Studenti – Lenka Herzánová (Mgr) a Martin Šarbort (PhD)